

Tolni gevur vinning

Um føroyingar hava tol og møguleika at bíða longur enn bretar, so kan tað vera til fyrimunar fyri Føroyar, sigur professari í havrætti við lærda háskúlan í Oslo, Geir Ulfstein. Miðlinjukuravið og treiskni kann í seinna enda vera føroyingum til fyrimunar. Ein rættarsak í Haagdomstólinum er sum at blaka terningar, úrslitið er púra óvist.

Í SAMRØÐU VÍÐ
JÓGVAN HUGO GARDAR

Latið ikki bretar fáa ta fatan, at tit eru í tíðarneyð, men fáid teir at skilja, at teir hava meir at missa við at lata marknamálið bíða, enn føroyingar. Hesi eru ráðini, føroyingar fáa frá einum av leiðandi serfrøðingum hjá norðmonnum innan havrætt, Geir Ulfstein. Hann var millum annað við í tí bólknum, sum norska stjórnin valdi at fyrireika rættarmálið millum Noreg og Danmark um markið millum Jan Mayen og Grønland.

- Føroyingar mugu hugsa seg væl um, áðrenn farið verður víðari, og latið vera við at viðganga nakað, bert fyri at fáa ígongd samráðingar, sigur Geir Ulfstein.

Hann sigur, at ein eigur gjølla at umhugsa tað kravið, sum føroyingar hava kravt, sammeta tað við bretska kravið og finna út av, hvat liggur í teimum báðum krøvunum.

- Ein spurningur føroyingar sjálvandi eiga at umhugsa, er um ein skal víkja frá upprunakravinum um miðlinjuna. Um tað er neyðugt at hava bæði fiskimark og mark á havbotninum á sama stað, ella um ein eigur lata bretar fáa meir av sínum kravi. Hetta eru spurningar, sum eiga at vera gjølliga umhugsaðir

Arga mótpartin

Geir Ulfstein sigur, at ein triðji spurningurin sum eigur at viðgerast er, um virksemið á leiðini, partarnir eru ósamdir um.

- Hvussu ágangandi skal ein vera í sínum virksemi. Hvussu nær tí umstrídda økinum skal ein hava virksemi, t.d. innan oljuleiting, ella skal ein halda seg hampuliga langt frá einum slíkum øki? sigur havrættarserfrøðingurin.

- Bretar hava valt ein miðal ágangandi framferðarhátt, men teir eru ikki farnir um miðlinjuna - tað eg veit um - . Ein kundi hugsað sær eina enn meir ágangandi framferð, til dømis kundu bretar farið undir leiting norðan fyri ella vestan fyri fiskimarkið.

Geir Ulfstein vísir eisini á spurningin um, hvussu grundlinjan skal strekkjast, tí fleiri mátar eru at gera tað uppá.

Haag-domstólin

Geir Ulfstein hevur ikki nágreiniliga sett seg inn í marknatrætuna millum Føroyar og Bretland, men úttalar seg sum serfrøðing innan havrætt, og við serligari vitan um Jan Mayen/Grønland-trætuna, sum endaði í Haag-domstólinum. Í hesum málinum fór Danmark beinleiðis til Haagdomstólin, úttan fyrst at boða Noreg frá.

- Hetta gjørdi sjálvandi, at vit fingur eitt sindur ringa tíð, men ein bólkur bleiv í skundi settur til at arbeiða við málinum. Bólkurin umfataði umboð fyri stjórnina og nakrar serfrøðingar, sum kendu til málið og málsviðgerð í Haagdomstólinum. Eg var við sum havrættarserfrøðingur, sigur Geir Ulfstein.

Spurningurin um trætun um markið skal sendast til Haagdomstólin hevur verið umhugsaður í Føroyum leingi. Geir Ulfstein sigur, at hetta er sum at kasta ein terning. Ein kan ikki frammanundan við vissu vita, hvat domstólin vil leggja dent á.

- Danmark er ikki partur í havrættaravtaluni, sambært teimum upplýsingum eg havi, men Danmark er partur í landgrunnaravtaluni av 1958, og hon kann tí brúkast í Haagdomstólinum.

Geir Ulfstein sigur, at ein góð orsök til at fara til Haagdomstólin er, um bretar gerast ov viðgongdir í sínum krøvum.

- Danmark hevur royndir frá slíkum rættarsakum, og kann væl royna seg aftur. Haagdomstólin kann byggja sínar dómur á bæði havrættaravtaluna og avtaluna um landgrunn.

Í artikkul 6 í landgrunnaravtaluni er fyrsta krav, at tað er ein avtala ímillum partarnar, og er eingin avtala, so er tað miðlinjan sum skal telja um ikki serligar umstøður gera seg galdandi.

- Í hesi avtaluni verður áhersla lögð á miðlinjuna

sum eitt týðandi prinsipp. Tá er spurningurin um tað eru serligar umstøður millum Føroyar og Stórabetland. Eftir mínum tykki skuldi tað ikki verið nakrar serligar umstøður sum gera, at annar parturin kann krevja undantak frá miðlinjuprinsippinum.

Serligar umstøður kunnu vera nakrar oyggjar, sum skulu telja við ella ein serligur partur av strondini. Kolbeinsey norðanfyri Ísland er eitt tilfellið.

- Men í høvuðsheitinum leggur landgrunnaravtalan størri dent á miðlinjuprinsipp enn enn havrættaravtalan, ið ikki nevnr miðlinjuprinsippi.

Artikkul 83 í havrættaravtaluni sigur, at partarnir skulu hava eina avtalu sínámillum. Men hava partarnir ikki undirskrivað nakra avtalu, so skal ein nýggj avtala byggja á altjóða lóg, sum Haagdomstólin rættvist skal finna fram til.

- Samanbera vit hesar báðar avtalurnar, so er tað mest stuðul fyri miðlinjuprinsippinum í landgrunnaravtaluni. Hinevegin er einki til hindurs fyri at Haagdomstólin brúkar havrættaravtaluna og finnur út av, at miðlinjuprinsippið er tað, sum er mest rættvíst í óseminum millum Føroyar og Stórabetland.

- Men - tað er eitt men, tí í málinum um markið millum Grønland og Jan Mayen endaði tað við somu loysn fyri markið á landgrunninum og 200 fjórðinga fiskimarkið. Trætun um markið á landgrunninum bleiv loyst við avtaluni av 1958 (landgrunnaravtalan), meðan 200 fjórðinga fiskimarkið bleiv loyst við ávísing til tað vit kalla fólkarettarligan siðvenjurætt. Her bleiv eingin munur á markinum, sjálvt um landgrunnaravtalan klárar vísir til miðlinjuprinsippið.

Skilir domstólin millum hvat fyri strandalond vit tosa um?

- Ja, domstólin í Haag sigur, at miðlinjuprinsippið er eitt gott útgangsstøði, tá strandalondini liggja yvirav hvør øðrum sum Føroyar og Stórabetland. Hin mögu-

leikin er grannahav, sum til dømis millum Spania og Frakland. Tá strandalondini liggja yvirav hvør øðrum er miðlinjuprinsippið av størri týðningi fyri domstólin.

Kann fara báðar vegir

Geir Ulfstein sigur, at Haagdomstólin í Jan Mayen/Grønland trætuni væl kundi havt valt miðlinjuprinsippið, men hann valdi í staðin at tilpassa miðlinjuna.

- Grundgevingin var fyri tað fyrsta strandalongdin og fyri tað næsta at tryggja grønlandskum fiskiførum atgongd til eitt ávíst havøki. Tí liggur markið millum Jan Mayen og Grønland nú nærri Jan Mayen, enn grønlandsku strondini.

Hann sigur at tað kann tykjast, sum um Haagdomstólin roynir at finna ein millumveg, so báðir partar fáa eitt sindur.

Hvur stóðin á londunum nakran týðning?

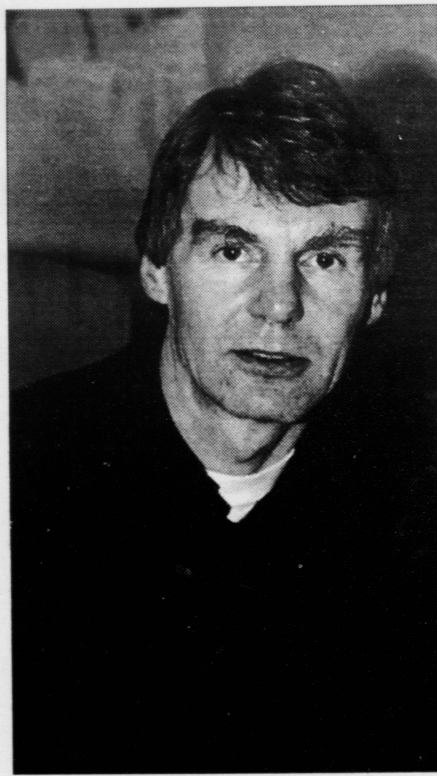
- At Føroyar eru eitt lítið land og Stórabetland eitt stórt land, skal ikki hava nakað at siga, og tað stendur heldur einki í einum dómi um at rætturin hevur lagt dent á nakað slíkt, tá teir hava dómt. Hinevegin kann ikki útiðstýst tann möguleikin, at dómarnir vilja leggja dent á stóð, hóast spurningurin ikki er umráðandi fyri domstólin.

Geir Ulfstein sigur, at tað kann hugsast at føroyingar kunnu leggja inn nøkur krøv sum gera, at domstólin metir tað av týðningi fyri føroyar.

- Eins og í Jan Mayen/Grønland dóminum, har dentur er lagdur á at grønlandarar skulu hava atgongd til eitt ávíst øki, so kann henda at føroyingar kunnu vísa á eitt ávíst mynstur hjá einum fiskaslági. Hetta mynstrið kann vera við til at ávika domstólin. Um Føroyar kunnu prógva fyri Haagdomstólin, at toskastovnurin ella svartkjaftastovnurin ferðast á einum ávísnum øki, kunnu føroyingar fáa domstólin til at leggja dent á hetta í sínum dómi.

Ikki roynt fyrr

Í samband við trætuna millum Føroyar og Stórabet-



land hevur verið ført fram, at vit kunnu framvegis hava 200 fjórðinga fiskimarkið, men at Stórabetland kann hava rættindini langt inn á føroyskt øki á havbotninum. Geir Ulfstein sigur, at hetta hevur Haagdomstólin enn ikki gjørt nakað við.

- Einasti dómurin frá Haagdomstólinum har teir bæði skuldu seta fiski- og landgrunnaravtalu í Jan Mayen/Grønlanddóminum.

Har valdu teir sama mark. Framundan hevur domstólin avgjört landgrunnaravtalu.

Krevjandi at fara til Haag

Geir Ulfstein sigur, at føroyingar hava tveir möguleikar, tað er at ganga nøkrum av bretska krøvunum á mæti, ella at fara til Haagdomstólin.

- Spurningurin um hvussu ringa tíð føroyingar hava er tann fyrsti, sum má loysast. Kunnu føroyingar bíða, so gerid tað, og fáid bretar at koma við einum útspæli. Tann parturin, sum kann bíða, hevur, eisini mest at vinna. At fara eitt rættarmál í Haag er krevjandi bæði figgarliga, og nógvir serfrøðingar koma inn í myndina, og málið tekur tíð.

Hvussu umfatandi er ein fyrireiking til Haagdomstólin?

- Tað krevur nógv peng-

- Um føroyingar meta, at tað kravið, teir hava kravt, er tað mest rættvíst, og tað kravið, sum kann vinna fram í Haagdomstólinum, so siggi eg onga grund til at víkja frá hesum kravinum. Haldið fast og bíðið við Haagdomstólinum so leingi tit hava möguleika. Fyri føroyingar er at vóna at bretar hava meir skund, sigur norsk havrættarserfrøðingurin, Geir Ulfstein

ar. Í Jan Mayen/Grønland málinum brúktu vit nógv tíð, pengar og fólk. Her á lærda háskúlanum í Oslo vóru vit eini seks-sjey persónar, sum vóru serfrøðingar innan fólkarett, fiskivinnu, landafrøði og so framvegis. Harafturat fingur vit hjálp frá fólkarettsserfrøðingum í millum annað Fraklandi, Stórabetlandi og USA. Hesir serfrøðingarnir eru dýrir. Harafturat koma embætisfólk, sum arbeiddu við málinum í stjórnini. Vit brúktu tilsamans umleið fimm ár frá tí at danir í 1988 sendu málið til Haag, til dómurin fall í 1993.

Eini ráð til føroyingar?

- Um føroyingar meta, at tað kravið, teir hava kravt, er tað mest rættvíst, og tað kravið, sum kann vinna fram í Haagdomstólinum, so siggi eg onga grund til at víkja frá hesum kravinum. Haldið fast og bíðið við Haagdomstólinum so leingi tit hava möguleika. Fyri føroyingar er at vóna at bretar hava meir skund.